

1^e Herziening Bestemmingsplan Gras, gemeente Midden-Delfland

Toelichting op de geactualiseerde archeologische regeling

Auteur: M. Kerkhof

1. Wettelijk kader

Conform de Erfgoedwet beschermt de gemeente Midden-Delfland het archeologisch erfgoed middels het bestemmingsplan. Bekende en verwachte archeologisch waardevolle gebieden krijgen een archeologische (mede)bestemming. Binnen deze zones dienen bodemversturende ingrepen zoveel mogelijk te worden beperkt. Bodemversturende werkzaamheden die de aan de bestemmingszones gekoppelde vrijstellingsgrenzen overschrijden, worden gebonden aan het vergunningstelsel. Zodoende kan het belang van het archeologisch erfgoed worden meegewogen bij het al dan niet verlenen van een omgevingsvergunning. Dit kan ertoe leiden dat er eisen worden gesteld aan de uitvoering van de werkzaamheden, of dat de voorgenomen in greep alleen na archeologisch onderzoek wordt toegestaan.

De in het onderhavige bestemmingsplan opgenomen archeologische medebestemmingen zijn grotendeels gebaseerd op de archeologische beleidskaart van de gemeente Midden-Delfland, die in 2010 is vastgesteld. Deze kaart toont op welke locaties archeologische resten uit bepaalde perioden kunnen worden verwacht en koppelt deze aan vrijstellingsgrenzen. Wettelijk gezien geldt landelijk een vrijstellingsgrens van 100 m², gemeentes mogen echter zowel naar beneden als naar boven afwijken van deze grens, mits dat goed onderbouwd wordt.

Door middel van het hanteren van verschillende vrijstellingsgrenzen wordt binnen de gehele gemeente gezocht naar een goede balans tussen de verwachte aanwezigheid van archeologische resten en de voorwaarden die worden verbonden aan bodemversturende activiteiten. Het archeologisch kaartbeeld is echter niet statisch. In de loop der tijd zal de kennis over het bodemarchief toenemen. De vrijstellingszones in het onderhavige bestemmingsplan zijn dan ook geen exacte weergave van de vastgestelde beleidskaart.

2. Bestaande situatie plangebied

2.1 Inleiding

Voor de gemeente Midden-Delfland is een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart (middels gemeentelijke vaststelling omgezet naar een beleidskaart) opgesteld. Deze kaarten zijn gebaseerd op een uitgebreid archeologisch bureauonderzoek (Kerkhof, M., E.J. Bult & B. Penning, 2010: Midden-Delfland, een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart. *Delftse Archeologische Rapporten 100*; raadpleegbaar via www.archeologie-delft.nl).

Het onderhavige plangebied beslaat het merendeel van het gemeentelijk grondgebied. Er is sprake van te veel relevante informatie om in deze toelichting op te nemen. Omdat de informatie reeds is gepubliceerd en digitaal beschikbaar is, wordt hier volstaan met een sterk ingekorte weergave van de beschikbare gegevens.

2.2 Geologie

In de ondergrond van Midden-Delfland liggen verschillende geologische afzettingen waarop archeologische resten kunnen worden aangetroffen. Binnen de eerste meters van de bodemopbouw liggen de dek- en geulafzettingen van de Laag van Poeldijk, de Gantel Laag en de Hoekpolder Laag (allen onderdeel van het Laagpakket van Walcheren). Tussen en onder deze afzettingen bevinden zich overblijfselen van het Hollandveen Laagpakket. Dieper in de ondergrond bevinden zich de Lagen van Ypenburg en Rijswijk (Laagpakket van Zandvoort) en het Laagpakket van Wormer.

Uit de ruimtelijke verspreiding van bekende archeologische vindplaatsen, in combinatie met de bekende gegevens over de geologische ontwikkeling van Midden-Delfland, blijkt dat men door de eeuwen heen zoveel mogelijk woonde in de droge gebieden: op goed ontwaterde plekken in de veenzones en op de relatief hooggelegen geulafzettingen die het plangebied doorsnijden. Vanwege toenemend menselijk ingrijpen in het landschap werd men vanaf de Late Middeleeuwen minder sterk afhankelijk van het natuurlijke landschap en richtte het bewoningspatroon zich meer naar de nieuw ontstane infrastructuur.

2.3 Archeologie

Op basis van een integrale analyse van geologische, archeologische en historisch-geografische kan een gebied worden verdeeld in zones met verschillende verwachtingen voor het aantreffen van archeologische resten. Omdat het landschap in het verleden belangrijk was als locatiekeuzefactor, vallen de contouren van verwachtingszones vaak (gedeeltelijk) samen met de grenzen van geologische eenheden. Processen van conservering en erosie van archeologische vindplaatsen spelen echter ook een rol bij het definiëren van een archeologische verwachting.

Binnen het plangebied kunnen resten uit de Vroege Prehistorie worden aangetroffen op het Hollandveen Laagpakket. Vanwege de stand van kennis is het niet mogelijk binnen deze afzetting verwachtingsvolle gebieden aan te wijzen. Het veen bevindt zich bovendien diep in de ondergrond, wat de trefkans laag maakt. Daarnaast zal een deel van de resten van bewoning uit de Vroege Prehistorie die mogelijk ooit in het plangebied aanwezig waren verdwenen zijn, als gevolg van het ontstaan van de geulsystemen die later zijn verland tot de geulafzettingen van de Hoekpolder Laag en de Gantel Laag.

Voor vindplaatsen uit de IJzertijd geldt dat deze met name aangetroffen kunnen worden op het Hollandveen Laagpakket in de zuidelijke helft van het plangebied en op de geulafzettingen van de Hoekpolder Laag in het westen van het plangebied. Eventuele vindplaatsen in het noordelijk veengebied zullen zijn geërodeerd als gevolg van het ontstaan van het geulstelsel van de Gantel. In tegenstelling tot de westelijk gelegen geulafzettingen van de Hoekpolder Laag, ontbreken IJzertijdvindplaats op de zuidelijk gelegen geulafzettingen. Ook dit is een gevolg van erosieprocessen.

Voor de Romeinse tijd geldt een lage verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen op het Hollandveen Laagpakket. Dit kan een gevolg zijn van het toenmalige bewoningspatroon, maar ook van latere conserveringsomstandigheden. Het merendeel van de vindplaatsen uit deze periode is afkomstig van de geulafzettingen van de Gantel Laag in de noordelijke helft van het plangebied. Hiervoor geldt een hoge verwachting. Voor de dekafzettingen van de Gantel Laag die zijn ontstaan op de oudere geulafzettingen van de Hoekpolder Laag (in de zuidelijke helft van het plangebied) geldt een middelhoge verwachting voor vindplaatsen uit de Romeinse tijd.

We weten te weinig van het bewoningspatroon uit de Vroege en het begin van de Late Middeleeuwen om een gedegen verwachting op te kunnen stellen. Het is bekend dat er bewoning plaatsvond in het onderzoeksgebied. Vindplaatsen uit deze tijd zullen onder andere bewaard zijn gebleven onder jongere nederzettingen uit de Late Middeleeuwen en/of Nieuwe tijd die op vroege ontginningsboederijen zijn ontstaan.

Vanaf de Late Middeleeuwen werd het bewoningspatroon steeds meer bepaald door de in het plangebied aangelegde infrastructuur, waardoor lintvormige bebouwingszones ontstonden. Daarnaast werden de eerste dorpskernen gevormd. De verwachting voor vindplaatsen vanaf de Late Middeleeuwen is vooral gebaseerd op (betrouwbaar) historisch kaartmateriaal. Op locaties waarvoor dergelijk kaartmateriaal bebouwing toont geldt een hoge archeologische verwachting voor het voorkomen van resten uit de Late Middeleeuwen en/of Nieuwe tijd. Daarnaast geldt voor deze periode een hoge verwachting voor de geulafzettingen van de Gantel Laag in het noorden van het plangebied.

2.4 Archeologische medebestemming

Binnen vrijwel het gehele plangebied komen archeologische resten voor, of is sprake van een verwachting voor de aanwezigheid van archeologische resten. Aan vrijwel het gehele plangebied wordt dan ook een archeologische medebestemming toegekend. Er is sprake van 4 verschillende archeologische verwachtingszones. Omdat aan deze zones verschillende vrijstellingen worden gekoppeld, is er ook sprake van vier archeologische medebestemmingen (*afbeelding 1*). Indien bodemverstorende ingrepen de gestelde vrijstellingsgrenzen overschrijden, is archeologisch onderzoek een voorwaarde bij het verlenen van een omgevingsvergunning.

De bestemmingszones en daaraan gekoppelde vrijstellingsgrenzen wijken af van zowel de gemeentelijke archeologische beleidskaart als van de voorgaande versie van dit bestemmingsplan. Hieronder volgt een korte toelichting.

Sinds het vaststellen van de gemeentelijke beleidskaart en de voorgaande versie van dit bestemmingsplan, heeft op een aantal locaties archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Op een aantal van deze plekken geldt dat hier geen archeologische resten meer aanwezig zijn/verwacht worden. Aan deze gebieden wordt dan ook geen archeologische medebestemming meer toegekend.

De zone "Waarde – Archeologie I" omvat de gebieden waarvan bekend is dat er zich archeologische resten bevinden. Sinds het vaststellen van de gemeentelijke beleidskaart en de voorgaande versie van dit bestemmingsplan, heeft op een aantal locaties archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Hierbij zijn 4 nieuwe vindplaatsen ontdekt die nog in de bodem aanwezig zijn. Deze locaties zijn toegevoegd aan deze bestemmingszone.

Binnen deze zone moet te alle tijden getracht worden bodemingrepen te voorkomen die tot aantasting van de aanwezige archeologische waarden leiden. Indien dit niet mogelijk is wordt hier een vrijstellingsgrens gehanteerd van bodemverstoring tot maximaal 0 m² en 30 cm –maaiveld. Voor deze zone wordt afgeweken van de wettelijk gestelde grens van 100 m² omdat kleine bodemingrepen hier al tot grote verstoring van het bodemarchief kunnen leiden. Daarnaast kunnen relatief kleine onderzoeken hier al veel waardevolle informatie opleveren over de aanwezige resten.

De zone "Waarde – Archeologie II" omvat de gebieden waarvan op basis van historisch kaartmateriaal is vastgesteld dat er bewoning plaatsvond tijdens de Late Middeleeuwen en/of Nieuwe tijd. Op de beleidskaart en in de vorige versie van dit bestemmingsplan zijn deze gebieden verbeeld als lintbebouwingen en zones met geclusterde bewoning. Hierbinnen bevonden zich echter ook veel percelen waar in historische tijden geen bewoning heeft bestaan en waar eigenlijk ten onrechte sprake was van een beperkte vrijstellingsgrens. In het onderhavige bestemmingsplan zijn binnen deze bestemmingszone enkel de erven opgenomen waarop daadwerkelijk bebouwing staat afgebeeld op historisch kaartmateriaal.

Binnen deze zone zijn bodemingrepen tot 50 m² en 40 cm –maaiveld vrijgesteld van archeologisch onderzoek. Voor deze zone wordt afgeweken van de wettelijk gestelde 100 m² omdat hier een zeer hoge dichtheid aan archeologische resten worden verwacht. Hierdoor kunnen kleine bodemingrepen al leiden tot een grote verstoring van het bodemarchief en kunnen relatief kleine onderzoeken al veel waardevolle informatie over het verleden opleveren.

De zone "Waarde – Archeologie III" omvat de geulafzettingen van de Gantel Laag (Romeinse tijd en Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd), de geulafzettingen van de Hoekpolder Laag (IJzertijd t/m Nieuwe tijd), een deel van het zuidelijk veengebied (IJzertijd t/m Nieuwe tijd) en delen van de Abtswoudse en Woudse polder (Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd).

De begrenzing van deze zone wijkt af ten op zichte van de beleidskaart en de vorige versie van dit bestemmingsplan. Enerzijds komt dit doordat de geologische afzettingen nu in meer detail zijn begrensd. Anderzijds doordat de geulafzettingen van de Gantel Laag voorheen aan een strengere vrijstellingsgrens werden gekoppeld (50 m²). In de praktijk bleken onderzoeksgebieden van minder dan 100 m² niet of nauwelijks tot kenniswinst te leiden. Het oprekken van de voormalige vrijstellingsgrens van 50 m² naar de wettelijk geldende 100 m² niet zal dan ook niet leiden tot (noemenswaardig) verlies van archeologische kennis.

In deze zone zijn bodemingrepen tot 100 m² en 40 cm –maaiveld vrijgesteld van archeologisch onderzoek. Gelet op de aard van en vermoedelijke dichtheid aan archeologische resten, wordt de wettelijk gestelde grens van 100 m² binnen deze zone als passend beschouwd.

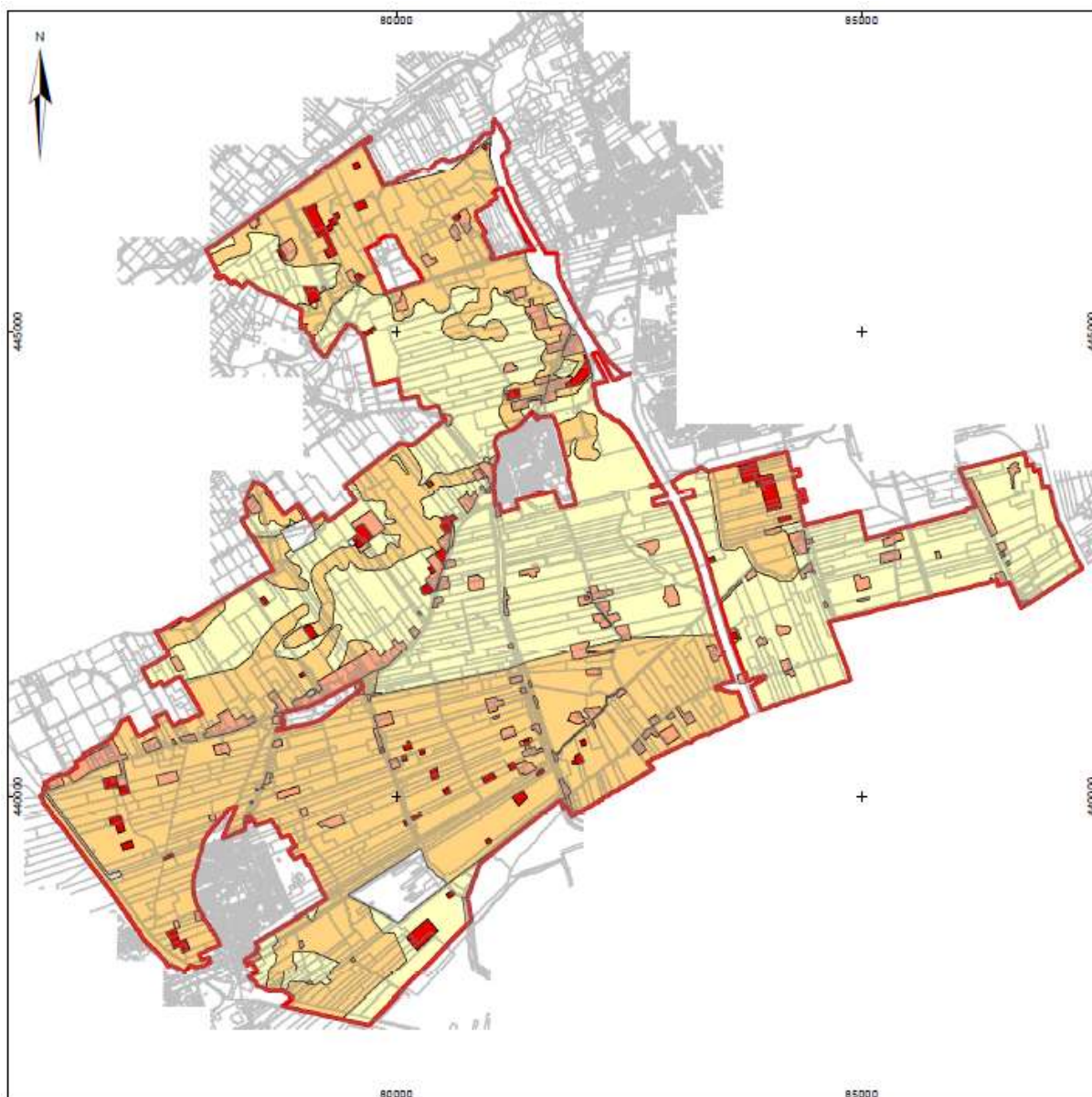
De zone "Waarde – Archeologie IV" omvat de overige delen van het plangebied. Binnen deze zone kunnen archeologische resten voorkomen uit alle genoemde perioden, maar vermoedelijk in een lage concentratie, waardoor de trefkans in het algemeen lager is en de informatiewaarde van onderzoek toeneemt door schaalvergroting. In deze zone is op de archeologische beleidskaart en in de voorgaande versie van dit bestemmingsplan de wettelijk gestelde grens van 100 m² dan ook opgerekt naar 200 m². In de praktijk is echter gebleken dat plangebieden van een dergelijke beperkte omvang niet tot kenniswinst leiden. Voor het onderhavige bestemmingsplan is dan ook de keuze gemaakt om bodemverstoring tot 1,5 hectare en 40 cm –maaiveld vrijgesteld van archeologisch onderzoek. De keuze voor 1,5 hectare is gebaseerd op de omvang van archeologisch onderzoeken in de regio waarbij sprake is van (noemenswaardige) kenniswinst.

3. Conclusie

Gelet op de schaal van het onderhavige bestemmingsplan is het niet mogelijk om vooruitlopend op de vaststelling ervan eventueel in het plangebied aanwezige archeologische resten te karteren en waarderen. Om een zorgvuldige omgang met archeologische waarden te waarborgen dient in het bestemmingsplan dan ook de waarde "Medebestemming – Archeologie" te worden opgelegd aan het merendeel van het plangebied. Omdat er sprake is van een gevarieerde archeologische verwachting, is er ook sprake van een gedifferentieerd vrijstellingsbeleid.

Het aanvullen van de gemeentelijk archeologische beleidskaart van Midden-Delfland met enkele recente inzichten heeft geleid tot het kaartbeeld dat is weergegeven op afbeelding 1. Conform het gemeentelijk archeologiebeleid dienen er in dit bestemmingsplan 4 medebestemmingszones opgenomen te worden. Binnen de gebieden met een medebestemming is het uitvoeren van bodemverstorende werkzaamheden die de aan bestemmingszone gekoppelde vrijstellingsgrens overschrijden, gebonden aan een vergunningstelsel. In de afweging die ten grondslag ligt aan het verlenen van een omgevingsvergunning wordt het belang van het archeologisch erfgoed meegewogen conform het doel van de Erfgoedwet

Daarnaast is te alle tijden, binnen het gehele bestemmingsplangebied, de algemene meldingsplicht bij het aantreffen van oudheden van toepassing. Op basis van paragraaf 5.4 van de Erfgoedwet moet iedereen die, anders dan bij het doen van archeologisch onderzoek, iets vindt waarvan hij/zij weet of kan vermoeden dat het een (roerend of onroerend) monument betreft, dit melden bij de minister van OCW (om praktische redenen, bij de gemeente Midden-Delfland). Indien het bevoegd gezag van mening is dat dit noodzakelijk is, moet er tijd en ruimte geboden worden de resten te onderzoeken, documenteren en eventueel veiligstellen. Het niet melden van het aantreffen van oudheden is een overtreding van de Erfgoedwet en daarmee een strafbaar feit. Consequenties die hieraan verbonden kunnen worden zijn het intrekken van de verleende omgevingsvergunning of het opleggen van een geldboete. Deze meldingsplicht geldt ook in gebieden waar geen archeologische medebestemming van kracht is en ook voor werkzaamheden die binnen de vrijstellingsgrenzen vallen.

Medebestem

- Plangebied
- Geen medebestemming
- Waarde - Archeologie I
- Waarde - Archeologie II
- Waarde Archeologie III
- Waarde Archeologie IV

Afbeelding 1: de gebieden waaraan de medebestemming archeologie wordt toegewezen. Bodemingrepen zijn vergunningplichtig bij verstoringen die de gestelde vrijstellingsgrenzen overschrijden.